

Projektas
„eMoDB.LT3: Elektroninių mokslo duomenų bazių atvėrimas Lietuvai – trečiasis etapas“

Efektyvus elektroninių mokslo informacijos išteklių naudojimas

Mokomoji medžiaga

Autorių teisės, mokslinė etika ir plagiatų prevencija

dr. Ieva Cesevičiūtė

Turinys

Įvadas	3
Autorių teisės ir autorių teisių objektai	3
Mokslinė etika ir akademinis sąžiningumas: institucijos, dokumentai ir principai	6
Plagiato samprata	6
Plagiato prevencijos priemonės	7
Sutapties patikros programos	9
Praktinės užduotys	10
Apibendrinimas.....	10
Nuorodos.....	10
Naudota ir rekomenduojama literatūra	11

Įvadas

Svarbią mokslinės komunikacijos dalį sudaro kitų autorių idėjų, tyrimų rezultatų naudojimas savo moksliniuose tyrimuose ir publikacijose. Tinkama mokslinių tyrimų praktika yra pagrįsta akademinio sąžiningumo principais, kurie turi būti taikomi viso mokslinio tyrimo proceso metu nuo idėjos iki rezultatų sklaidos ir poveikio visuomenei. Norėdami etiškai naudoti šaltinių informaciją savo tyrimuose ir darbuose, tyrėjai turi būti susipažinę su autorių teisių reikalavimais, mokslinės etikos normomis, žinoti, kaip etiškai elgtis su kitų autorių kūriniais. Šio modulio tema yra kompleksiška, apimanti įvairius tiek etinius, tiek teisinius klausimus, todėl ją pristatant siekiama pateikti sisteminių etinio ir teisinio konteksto vaizdą ir orientuojamasi į mokslininkams ir tyrėjams skirtus praktinius patarimus.

Baigę nagrinėti modulio medžiagą, būsite susipažinę su autorių teisių objektais, mokslinės etikos ir akademinio sąžiningumo principais, plagiato samprata ir plagiato prevencijos priemonėmis bei žinosite, kaip teisiškai ir etiškai naudoti kitų autorių kūrinius ir jų fragmentus savo mokslinėje veikloje.

Autorių teisės ir autorių teisių objektai

Autorių teisės yra sudėtinė intelektinės nuosavybės dalis. Akademinės bendruomenės nariai turi gerbti kitiems priklausančią intelektinę nuosavybę kaip bet kurį kitą jiems nepriklausantį turtą. Autorių teisių nepaisymas naudojant įvairiuose šaltiniuose esančią informaciją arba pačius šaltinius savo darbuose gali tapti rimtu akademinės etikos pažeidimu.

Autorių teisės (angl. *copyright*) – turtinės ir asmeninės neturtinės autoriaus teisės į sukurtą intelektualinį (meninį, techninį ar kt.) kūrinį (Lietuvos Respublikos kultūros ministerija, 2018).

Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 4 straipsnio 2 ir 3 dalyse išvardyti šie autorių teisių saugomi kūriniai (objektai):

- knygos, brošiūros, straipsniai, dienoraščiai ir kiti literatūros kūriniai, išreikšti bet kokia forma, įskaitant elektroninę, taip pat kompiuterių programas;
- kalbos, paskaitos, pamokslai ir kiti žodiniai kūriniai;
- rašytiniai ir žodiniai mokslo kūriniai (mokslinės paskaitos, studijos, monografijos, išvados, mokslo projektai ir projektinė dokumentacija bei kiti mokslo kūriniai);
- dramos, muzikiniai dramos, pantomimos, choreografijos ir kiti scenoje atlikti skirti kūriniai ir režisuoti spektakliai, taip pat scenarijai ir scenarijų planai;
- muzikos kūriniai su tekstu arba be teksto;
- audiovizualiniai kūriniai (kino filmai, televizijos filmai, televizijos laidos, videofilmai, diafilmai ir kiti kinematografinėmis priemonėmis išreikšti kūriniai), radijo laidos;
- skulptūros, tapybos bei grafikos kūriniai, monumentalioji dekoratyvinė dailė, kiti dailės kūriniai, taip pat scenografijos kūriniai;
- fotografijos kūriniai ir kiti fotografijai analogiškais būdais sukurti kūriniai;
- architektūros kūriniai (pastatų ir kitų statinių projektai, brėžiniai, eskizai ir modeliai, taip pat pastatai ir kiti statiniai);
- taikomosios dailės kūriniai ir kūriniai, neužregistruoti kaip pramoninis dizainas;
- iliustracijos, žemėlapiai, planai, sodų ir parkų projektai, eskizai ir trimačiai kūriniai, susiję su geografijos, topografijos ar tiksliųjų mokslų sritimis;
- kiti kūriniai.

Autorių teisių objektais taip pat laikomi:

- išvestiniai kūriniai, sukurti pasinaudojus kitais literatūros, mokslo ir meno kūriniais (vertimai, inscenizacijos, adaptacijos, anotacijos, referatai, apžvalgos, muzikinės aranžuotės, statinės ir interaktyvios interneto svetainės ir kiti išvestiniai kūriniai);
- kūrinių rinkiniai ar duomenų rinkiniai, duomenų bazės (išreikštos techninėmis priemonėmis skaityti pritaikyta ar kita forma), kurie dėl turinio parinkimo ar išdėstymo yra autoriaus intelektualinės kūrybos rezultatas;
- teisės aktų, oficialių administracinio, teisinio ar norminio pobūdžio dokumentų neoficialūs vertimai.

Autorių teisių objektais nelaikomi:

- idėjos, procedūros, procesai, sistemos, veiklos metodai, koncepcijos, principai, atradimai ar atskiri duomenys;
- teisės aktai, oficialūs administracinio, teisinio ar norminio pobūdžio dokumentai (sprendimai, nuosprendžiai, nuostatai, normos, teritorijų planavimo ir kiti oficialūs dokumentai), taip pat jų oficialūs vertimai;
- oficialūs valstybės simboliai ir ženklai (vėliavos, herbai, himnai, piniginiai ženklai ir kiti valstybės simboliai bei ženklai), kurių apsaugą reglamentuoja kiti teisės aktai;
- oficialiai įregistruoti teisės aktų projektai;
- įprastinio pobūdžio informaciniai pranešimai apie įvykius;
- folkloro kūriniai.

Autorių teisės yra skirstomos į **turtines** ir **neturtines**.

Turtinės autorių teisės suteikia autoriui teisę kontroliuoti (t. y. leisti arba uždrausti) jo kūrinio bet kokį panaudojimą (atgaminimą, išleidimą, vertimą, adaptavimą, platinimą, viešą rodymą, viešą atlikimą, viešą paskelbimą ir t. t.) ir užtikrina galimybę gauti autorinį atlyginimą už kiekvieną kūrinio naudojimo būdą. Tai ekonominio pobūdžio teisės, kuriomis savo nuožiūra autorius gali disponuoti (jas perduoti ar suteikti kitiems asmenims), jos gali būti paveldimos pagal įstatymą ar testamentą (Lietuvos Respublikos kultūros ministerija, 2018).

Neturtinės autorių teisės – neekonominio pobūdžio teisės, kurios pripažįstamos tik pačiam autoriui – yra neperduodamos ir nepaveldimos – nes neatsiejamai susijusios su pačia autoriaus asmenybe, t. y. jo vardu, garbe ir reputacija (Lietuvos Respublikos kultūros ministerija, 2018).

Neturtinės autorių teisės priklauso tik autoriui ir negali būti perduotos kitiems asmenims. Jos saugomos neterminuotai ir autoriui suteikia:

1) teisę reikalauti pripažinti kūrinio autorystę aiškiai nurodant autoriaus vardą ant visų išleidžiamo kūrinio egzempliorių, taip pat kitu įmanomu būdu viešai atliekant kūrinį (autorystės teisė);

2) teisę reikalauti, kad bet koku būdu naudojant kūrinį būtų nurodomas arba nebūtų nurodomas autoriaus vardas, arba būtų nurodomas autoriaus pseudonimas (teisė į autoriaus vardą);

3) teisę prieštarauti dėl kūrinio ar jo pavadinimo bet kokio iškraipymo ar kitokio pakeitimo, taip pat dėl bet kokio kito kėsinosi į kūrinį, galinčio pažeisti autoriaus garbę ar reputaciją (teisė į kūrinio neliečiamybę) (Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo 14 straipsnis).

Kaip teigia Kirton, matant autorių teisių simbolį © nekyla klausimų, ar tekstą gina autorių teisės. Tačiau šis simbolis žymimas ne visada ir jo nebuvimas nereiškia, kad kūrinio autorių teisės nėra saugomos (Kirton, 2012).

Svarbu! Autorių teisių simbolio nebuvimas nereiškia, kad su kūrinio galima elgtis kaip panorėjus: be autoriaus leidimo naudoti jo tekstą savo darbuose nenurodant šaltinio, kopijuoti, skenuoti ar dalytis juo interneto erdvėje.

Šiuo metu Lietuvoje autorių turinės teisės galioja visą autoriaus gyvenimą ir 70 metų po mirties, o neturinės teisės yra neterminuotos. Siekiant jų nepažeisti, reikia laikytis sąžiningumo reikalavimų:

- šaltinius kopijuojant ar skenuojant,
- naudojant juose esančią informaciją savo darbuose.

Svarbu! Kopijuojant ar skenuojant dokumentus edukaciniais tikslais būtina laikytis 1 paveiksle pateiktų bendrųjų reikalavimų. Komerciniai ar kito pobūdžio tikslai turi būti derinami su kūrinio turinių teisių savininku – autoriumi, leidėju ar kt.

- ◆ 5 proc. kūrinio;
- ◆ vieną knygos skyrių;
- ◆ vieną mokslinio žurnalo straipsnį;
- ◆ 20 proc. nedidelės apimties knygos (daugiausia 20 puslapių);
- ◆ vieną rinktinėje atspausdintą eilėraščių ar apsakymą (daugiausia 10 puslapių);
- ◆ vieną A4 formato iliustraciją ar žemėlapių;
- ◆ trumpą muzikos kūrinio ištrauką (ne visą kūrinį ar jo dalį).

1 pav. Didžiausia edukaciniais tikslais leistina kopijuoti kūrinio dalis (pagal Kirton, 2012)

Svarbu! Naudojant kitų autorių mintis, idėjas, pažodinius, perfrazuotus ar į kitą kalbą išverstus tekstų fragmentus, būtina pateikti nuorodą į autoriaus darbą. Skaitant tinkamai parašytą akademinį tekstą, turi nekilti abejonių, kurie jo elementai priklauso teksto autoriui, o kurie yra „pasiskolinti“ iš kitų autorių. Skaitytojui turi būti aišku, kur prasideda ir kur baigiasi svetimo teksto (taip pat ir išversto iš kitų kalbų) fragmentas ar mintis.

Plačiau apie tinkamą citavimą žr. modulyje „[Šaltinių citavimas ir literatūros sąrašų sudarymas](#)“.

Mokslinė etika ir akademinis sąžiningumas: institucijos, dokumentai ir principai

Mokslinė etika yra visos mokslinės veiklos pagrindas. Mokslinės etikos principai yra išdėstyti Europos mokslo akademijų federacijos ALLEA (angl. *The European Federation of Academies of Sciences and Humanities*) 2017 m. publikuotame Europos tyrėjų etikos kodekse (angl. *The European Code of Conduct for Research Integrity*). Jame apibrėžiama, kuo turi pasižymėti tinkamas mokslinis tiriamasis darbas (angl. *good research practices*):

- tyrimo dizaino, metodologijos, analizuojamų šaltinių patikimumu;
- sąžiningu tyrimo atlikimu ir nešališku jo rezultatų pristatymu;
- pagarba kolegoms ir tyrimo dalyviams, visuomenei, kultūriniam paveldui ir aplinkai;
- atsakomybe už savo tyrimą nuo jo planavimo iki sklaidos ir poveikio.

Europos tyrėjų etikos kodekse (2017) minimi ir trys tradiciškai didžiausiais laikomi mokslinės veiklos nusižengimai, pasireiškiantys pristatant mokslinių tyrimų rezultatus:

- klastojimas (angl. *fabrication*) – išgalvotų tyrimo rezultatų pristatymas kaip tikrų;
- falsifikavimas (angl. *falsification*) – manipuliavimas tyrimo medžiagomis, įranga, procesais ar nepagrįstas duomenų keitimas ar slėpimas;
- plagiatas (angl. *plagiarism*) – kitų asmenų darbų ar idėjų naudojimas nenurodant šaltinio ir taip pažeidžiant autorių teises.

Europos tyrėjų etikos kodeksas (2017) teigia, kad šios nusižengimų formos yra laikomos ypač rimtomis, nes iškraipo visuomenei pristatomų tyrimų rezultatus.

Akademinė etika ir intelektinės nuosavybės teisių užtikrinimas yra vienas iš Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo nustatytų mokslo ir studijų principų. Šis įstatymas taip pat nustato, kad kiekviena mokslo ir studijų institucija privalo patvirtinti savo akademinės etikos kodeksą.

Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatyme taip pat nustatyti akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus ir jo tarnybos įgaliojimai bei veiklos principai.

Lietuvos Respublikos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnyba <www.etika.gov.lt> yra nacionalinė institucija, prižiūrinti akademinės etikos klausimus ir procedūras. Šios tarnybos parengtą Mokslininko etikos kodeksą <<http://www.lma.lt/mokslininko-etikos-kodeksas>> 2012 m. patvirtino Lietuvos mokslų akademija. Tais pačiais metais pasirodė teisės aktas Lietuvos mokslo tarybos mokslinės veiklos etikos principai <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.424379>>, kuri patvirtino pagrindinę mokslinę veiklą finansuojanti nacionalinė institucija – Lietuvos mokslo taryba. Mokslinės veiklos etikos principų pažeidimus nagrinėja ir sprendimus priima Lietuvos mokslo tarybos Mokslinės veiklos etikos komisija.

Reaguodama į šalies akademinės bendruomenės aktualijas, Lietuvos universitetų rektorių konferencija (LURK) 2018 m. sudarė akademinio sąžiningumo ir etikos darbo grupę, kuri parengė publikavimo etikos gaires <https://lurk.lt/media/dynamic/files/2080/5_publicavimo_etikos_gaires_2019.pdf>.

Plagiato samprata

Akademinės bendruomenės nariai turi gerbti kitiems priklausančią intelektualinę nuosavybę kaip bet kurį kitą jiems nepriklausantį turtą. Autorių teisių nepaisymas, savo darbuose naudojant įvairiuose šaltiniuose esančią informaciją, gali tapti rimtu akademinės etikos pažeidimu ir net „akademinė savižudybė“: išbraukimu iš studentų sąrašų, mokslo laipsnių atėmimu ir pan.

Plagiatas yra laikomas vienu rimčiausių mokslinės ir akademinės veiklos nusižengimų.

Plagiatas (angl. *plagiarism*) – kitų autorių darbo pateikimas kaip savo nenurodant tikrojo autoriaus (*Glossary for Academic Integrity*) <http://www.academicintegrity.eu/wp/wp-content/uploads/2018/02/GLOSSARY_final.pdf>.

Plagiatas save gerbiančiose institucijose yra netoleruojamas akademinis nusižengimas, kuris gali būti nagrinėjamas ne tik institucijoje, bet ir Lietuvos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnyboje ar teisme.

Plagiatu laikomi:

- kito asmens parašyto darbo (pirkto, parsisiųsto iš interneto, nukopijuoto) ar jo dalių pateikimas kaip savo paties;
- svetimos idėjos ar teorijos perteikimas ar perfrazavimas kaip savos;
- perfrazuotas ir apibendrintas kitų autorių teksto pateikimas be nuorodų į šaltinius;
- iš kitų šaltinių nukopijuotame tekste padaryti pakeitimai (naudota žodžių inversija, pakeista gramatinė struktūra, padaryti žodžių ar sakinių pakeitimai, sutrumpinta), sudarant įspūdį, kad tai autoriaus tekstas;
- pakartotinai naudojami didelės apimties savo paties teksto fragmentai, nurodant arba be nuorodos į šaltinį (saviplagiatas);
- sukompiliuotas tekstas, susidedantis iš įvairių šaltinių nukopijuotų fragmentų net ir tada, kai tekste šaltiniai cituojami korektiškai, tačiau nėra originalaus teksto;
- tekste pateikiamos nuorodos į neegzistuojančius arba neteisingai aprašytus šaltinius;
- duomenų ar informacijos percitavimas iš antrinių šaltinių, nurodant originalų šaltinį;
- tekste paminėti šaltiniai nėra įtraukti į literatūros sąrašą ir atvirksčiai;
- iš kitos kalbos išversto teksto pateikimas kaip savo.

Dėmesio! Plagiatu yra laikomas ir neteisingai cituojamas tekstas. Plačiau apie tai, kaip teisingai cituoti, žr. modulyje „Šaltinių citavimas ir literatūros sąrašų sudarymas“.

Svarbu! Visi cituojami šaltiniai privalo būti įtraukti į mokslo darbo pabaigoje pateikiamą literatūros sąrašą ir visi sąrašė išvardyti šaltiniai turi būti cituojami mokslo darbe.

Plagiato prevencijos priemonės

Nepakanka žinoti, kas yra plagiatas ir kokios sankcijos taikomos nustačius plagiata, svarbu yra laikytis taisyklių, leidžiančių plagiato išvengti.

Paprasčiausia yra išvengti tyčinio plagiato, t. y. kai kopijuojami kitų autorių darbai, savo paties darbai ar didelės apimties jų dalys naudojami pakartotinai, kai kopijuojami tekstai iš knygų, straipsnių ar interneto nenurodant šaltinio. Taip gali nutikti, kai darbui parengti pritrūksta laiko, kai atrodo, kad mūsų pačių mintys nepakankamai vertingos ar pan.

Dėmesio! Problema, kurią tikimasi išspręsti plagijuojant (pvz., pavėluotai pristatytas ar nepakankamai geras darbas) yra daug mažesnė už tas, su kuriomis susiduriama nustačius plagiata.

Netyčinio plagiato (angl. *unintentional plagiarism*) ar nesąmoningo plagiato (angl. *subconscious plagiarism*) atvejai, kurie pasitaiko dėl nežinojimo ar užmaršties, taip pat laikomi netoleruojamu akademinio nusižengimu. Darbo autorius atsako už plagiato atvejus darbe nepriklausomai nuo to, ar jų priežastys yra tyčinės, ar nulemtos nežinojimo. Siekiant išvengti dėl išsiblašymo, neapdairumo atsirandančio plagiato, darbus reikia rengti atsakingai, susikaupus, laikantis sistemos. Kitaip tariant, sėkmingą mokslo darbą galima parengti tada, kai rašant nepamirštama, kokiomis žiniomis remiamasi, tiksliai pasižymima, kur tos žinios yra užfiksuotos.

Plagiato išvengti padės 1 lentelėje apibendrinti patarimai.

1 lentelė. Patarimai, kaip išvengti plagiato

Ką daryti?	Kodėl ir kaip?
Tiksliai pasižymėkite ir kaupkite informaciją apie informacijos šaltinius ir naudojamus duomenis	Straipsnių kopijas PDF formatu ir duomenų rinkmenas su talpyklų nuorodomis išsaugokite atskirame aplanke, kad vėliau lengvai juos rastumėte. Jei ketinate naudoti informaciją iš interneto tinklalapio, atskirame lape išsaugokite tinklalapio adresą, kad vėliau galėtumėte į jį sugrįžti ir teisingai cituoti jame esančią informaciją. Tinklalapiuose esančią informaciją rekomenduojama atsispausdinti taip, kad būtų matomas visas adresas ir spausdinimo data. Internetiniai ištekliai gali dingti, todėl reikia siekti, kad jūsų darbų skaitytojams nebūtų pateiktos neegzistuojančių šaltinių nuorodos. Jeigu internetinis šaltinis dingsta anksčiau, nei jį cituojantis darbas viešinamas pateikiant recenzuoti, reikėtų apsvarstyti, ar šiuo šaltiniu verta remtis.
Planuokite laiką	Mokslo darbo rengimas paprastai pareikalauja daugiau laiko, nei planuota. Numatykite pakankamai laiko šaltinių paieškai ir apgalvokite, kaip jais remsitės. Plagiato atvejų dėl neapdairumo gali atsirasti tada, kai darbas paskubomis rengiamas paskutinę minutę. Turite tiksliai žinoti, kurios mintys yra jūsų, kurios – paimitos iš kitų šaltinių, ir tai turi aiškiai atsispindėti tekste. Laiko trūkumas ar kitos priežastys negali būti pasiteisinimas.
Kopijuokite tekstą iš internetinio šaltinio tik pasižymėję šaltinio nuorodą	Nereikėtų kopijuoti informacijos iš elektroninio šaltinio tiesiai į savo darbą, tikintis vėliau nurodyti šaltinį, nes kyla pavojus pamiršti ribas tarp savo ir svetimo teksto ir netinkamai pateikti nuorodą. Kiekvieną šaltinį, kuriuo planuojate remtis darbe, išsaugokite kaip atskirą dokumentą su šaltinio adresu ir peržiūros data – tai padės nesusipainioti ir rasti reikiamą informaciją, kai norėsite ją cituoti savo darbe. Mintis, kuriomis ketinate remtis savo darbe, pirmiausiai perkelkite į užrašams skirtą dokumentą su aiškiais šaltinių nuorodomis – tai taip pat padės nepamiršti ribų tarp savo ir svetimo teksto.
Perfrazuodami mintis pateikite aiškias nuorodas	Jei norite perfrazuoti šaltinio tekstą, visų pirma užrašykite mintį savais žodžiais atskirame užrašų lape. Tada perkelkite perfrazuotą mintį į darbą, aiškiai nurodydami perfrazuotos minties ribas ir šaltinį. Tai ne tik padės išvengti plagiato, bet ir leis kontroliuoti perfrazuoto teksto apimtį darbe taip, kad nekiltų abejonių dėl to, kurios mintys yra jūsų, o kurios priklauso kitiems.
Neatidėliodami pažymėkite nuorodas į citas ar perfrazuotą tekstą	Neperfrazuokite ir necituokite kitų šaltinių, jei iškart nepateikiate nuorodų – kyla pavojus pamiršti tai padaryti vėliau. Nuorodas reikia pateikti tiek rengiamo darbo juodraštyje, tiek savo užrašuose. Nepamirškite tiesioginių citatų, net trumpų frazių ar reikšminių žodžių, išskirti kabutėmis tiek pačiame darbe, tiek užrašuose.
Fiksuokite ir išsaugokite informaciją apie darbe naudotus šaltinius, citas ir duomenis	Užrašuose esanti informacija apie šaltinius ne tik padės neprarasti svarbios informacijos rašant tekstą, bet gali būti naudinga ir vėliau, jei kiltų klausimų dėl teksto rašymo proceso.

Neplagijuokite savo darbų	Nepateikite pakartotinai vertinimui savo anksčiau rengtų ir įvertintų darbų, nenaudokite didelės apimties teksto fragmentų be nuorodų naujai rengiamuose darbuose – saviplagiatas taip pat yra laikomas akademinio nusižengimu.
---------------------------	---

Svarbu! Informacijos apie šaltinius kaupimą ir valdymą labai palengvina įvairios informacijos šaltinių tvarkymo programos (pvz., *RefWorks*, *EndNote Online* ar *Mendeley*). Apie tai žr. modulius „Informacijos tvarkymo programa *RefWorks*“, „Informacijos tvarkymo programa *EndNote Online*“, „Informacijos tvarkymo programa *Mendeley*“.

Sutapties patikros programos

Teksto sutaptis su kitais darbais ir plagiatas nėra tapatūs reiškiniai, nes sutaptis savaime nereiškia plagiato: sutampančio teksto dalis gali būti ir korektiškai pateikta citata.

Svarbu! Plagiato fakto nustatymas yra ekspertinio vertinimo sprendimas, kuris vykdomas atlikus išsamią sutapties ir jos konteksto analizę.

Lietuvos mokslo ir studijų institucijose studentų darbų patikrai naudojama sutapties patikros programa ESAS, pradėta diegti 2006–2008 m. Nuo 2015 m., atnaujinus ir patobulinus Lietuvos elektroninę akademinę biblioteką eLABa, dauguma Lietuvos aukštojo mokslo ir studijų institucijų visus įkeliamus visateksčius dokumentus tikrina šia sutapties atpažinimo programa. Šios programos galimybės yra ribotos, nes ji tikrina tik lietuvių kalba parašytų darbų sutaptį su talpykloje esančių darbų tekstais, bet ne su kitais internetiniais šaltiniais.

Lietuvos mokslų akademijos kartu su partneriais vykdyto projekto „Periodinių mokslo leidinių leidyba“ metu (2011–2014 m.) mokslinių straipsnių, pretenduojančių patekti į leidinius, originalumo ir autorystės patikra buvo pradėta vykdyti pasaulyje pripažinta programa *CrossCheck*. Ši sutapties patikros ir plagiato identifikavimo sistema, leidžianti leidėjams nustatyti neteisėtą teksto panaudojimą, buvo sukurta bendradarbiaujant organizacijoms *CrossRef* <<http://www.crossref.org>> ir *iThenticate* <<http://www.ithenticate.com>>. Sistema lygina tekstus anglų, lietuvių ir kitomis kalbomis, ją naudoja per 1 300 leidėjų, tarp jų plačiai žinomi leidėjai *Elsevier*, *IEEE*, *Springer*, *WILEY-BLACKWELL* ir kt. Šią sistemą įvairiais tikslais (studentų baigiamųjų darbų patikrai, daktaro disertacijų patikrai ir kt.) naudoja ir įvairios Lietuvos mokslo ir studijų institucijos.

Kita plačiai naudojama akademinio sąžiningumo kultūrą skatinanti platforma, naudojama ir keliose Lietuvos institucijose, yra *Turnitin*. Šio produkto privalumas yra tas, kad sutapties patikros programa *iThenticate* yra integruota į platformą, skirtą akademinio rašymo gebėjimams lavinti.

Lietuvos aukštojo mokslo institucijose naudojamas ir Švedijos kompanijos *Prio Infocenter AB* produktas – programa URKUND. Ši programa atlieka patikrą tiek internetiniuose šaltiniuose, tiek programos duomenų bazėje sukauptuose darbuose. Siūlomi įvairūs šios programos naudojimo variantai: el. paštu, kai tikrinamas darbas siunčiamas URKUND nurodytu adresu, per URKUND platformą arba integruojant patikros programą į institucijos naudojamą mokymosi turinio valdymo sistemą (pvz., *Moodle*).

Visi šie išvardyti sutapties nustatymo įrankiai nėra laisvai prieinami, norint jais naudotis reikia turėti savo institucijos suteiktą prieigos teisę.

Praktinės užduotys

1. Įvertinkite, ar būtina nurodyti šaltinį, kai straipsnyje cituojami šie elementai:
 - bendrosios žinios
 - citata iš teksto interneto tinklalapyje
 - kelių kitų autorių šaltinių apibendrinimas savais žodžiais
 - kito autoriaus straipsnio rezultatų apibendrinimas
 - kolegės nuomonė tam tikru klausimu, žodžiu išsakyta konferencijos pranešime
 - laisvai internete prieinama grafinė informacija
 - perfrazuotas kito autoriaus kūrinio fragmentas
 - savo nuomonė tam tikru klausimu
 - savo originalaus tyrimo duomenys
2. Remdamiesi informacija, pateikiama leidinio interneto tinklalapyje ir Publikavimo etikos komiteto tinklalapyje <<https://publicationethics.org>>, įvertinkite, ar šie leidiniai deklaruoja ir detalizuoja savo publikavimo etikos politiką (pvz., remiasi Publikavimo etikos komiteto (angl. *Committee on Publication Ethics, COPE*) gairėmis ar yra šios organizacijos nariai ir pan.):
 - Kalbų studijos / Studies about Languages (ISSN: 1648-2824, e-ISSN: 2029-7203)
 - International Journal of Agricultural Research, Sustainability, and Food Sufficiency (IJARSFS) (ISSN 2360 – 932X)
3. Įvertinkite, ar leidiniai, kuriuose publikuojate savo mokslo darbus, deklaruoja savo publikavimo etikos politiką, pvz., remiasi Publikavimo etikos komiteto (angl. *Committee on Publication Ethics COPE*) gairėmis ar yra šios organizacijos nariai. Šio pobūdžio informacija paprastai pateikiama leidinio interneto tinklalapyje ir gali būti patikrinta Publikavimo etikos komiteto tinklalapyje <<https://publicationethics.org>>.

Apibendrinimas

Šiame modulyje susipažinote su autorių teisių objektais, turtinėmis ir neturtinėmis autorių teisėmis ir su jomis susijusiais mokslinės etikos bei akademinio sąžiningumo principais, sužinojote apie plagiato prevencijos priemones ir sutapties nustatymo įrankius. Supratote, kad akademinėje veikloje būtina paisyti jos pagrindą sudarančių mokslinės etikos ir akademinio sąžiningumo principų – savo paties ar kitų autorių darbų ir jų fragmentų pakartotinis naudojimas turi būti pagrįstas ir gerai apgalvotas veiksmas. Jeigu kyla neaiškumų dėl tinkamo šaltinių naudojimo, pagrindinė „auksinė taisyklė“ yra klausti. Lengviausiai prieinami pagalbininkai šiame procese yra akademinė bibliotekų darbuotojai.

Nuorodos

- *Committee on Publication Ethics COPE* <<https://publicationethics.org>>
- *Council of Science Editors* <<https://www.councilscienceeditors.org>>
- *Educational and Research ethics - Globethics.net* <<https://www.globethics.net>>
- *European Network for Academic Integrity* <<http://academicintegrity.eu>>
- Lietuvos akademinės etikos ir procedūrų kontrolieriaus tarnyba <www.etika.gov.lt>
- Mokslininko etikos kodeksas <www.lma.lt/mokslininko-etikos-kodeksas>
- Publikavimo etikos gairės (LURK) <<https://lurk.lt/lt/dokumentai/publikavimo-etika/publikavimo-etikos-gaires.html>>
- *The Office of Research Integrity* <<https://ori.hhs.gov>>
- *Turnitin* <<https://www.turnitin.com>>
- *URKUND* <<https://www.arkund.com>>

Naudota ir rekomenduojama literatūra

1. ALLEA – All European Academies. The European Code of Conduct for Research Integrity. Revised Edition. *The European Federation of Academies of Sciences and Humanities* [interaktyvus]. 2017 [žiūrėta 2018 m. rugsėjo 1 d.]. Prieiga per internetą: <https://ec.europa.eu/research/participants/data/ref/h2020/other/hi/h2020-ethics_code-of-conduct_en.pdf>.
2. KIRTON, Bill. *Brilliant Academic Writing*. Dorchester: Pearson Education, 2012. ISBN 978-0-273-77513-3.
3. LIETUVOS MOKSLO TARYBA. *Dėl Lietuvos mokslo tarybos mokslinės veiklos etikos principų patvirtinimo* [interaktyvus]. Lietuvos mokslo taryba: Vilnius, 2012 [žiūrėta 2018 m. rugpjūčio 18 d.]. Prieiga per internetą: <<https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.424379?jfwid=tu0odns4i>>.
4. LIETUVOS RESPUBLIKOS KULTŪROS MINISTERIJA. *Autorių teisės* [interaktyvus] Lietuvos Respublikos kultūros ministerija. 2018 [žiūrėta 2018 m. rugpjūčio 19 d.]. Prieiga per internetą: <<http://lrkm.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/autoriu-teises#teises-ir-apsauga>>.
5. LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMAS. *Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas* [interaktyvus]. Lietuvos Respublikos Seimas [žiūrėta 2018 m. rugpjūčio 18 d.]. Prieiga per internetą: <<https://eseimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.81676/haSjOYHkbH>>.
6. LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMAS. *Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas* [interaktyvus]. Lietuvos Respublikos Seimas [žiūrėta 2018 m. rugsėjo 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.343430>>.
7. MRAZAUSKAITĖ, Rūta. *Akademinis sąžiningumas – skaidresnės Lietuvos link*. [interaktyvus]. Vilnius: Transparency International Lietuvos skyrius, 2015 [žiūrėta 2018 m. rugsėjo 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.transparency.lt/wpcontent/uploads/2016/10/Akademinis-saziningumas-Skaidresnes-Lietuvos-link-12.pdf>>.
8. TAUGINIENĖ, Loreta et al. *Glossary for Academic Integrity*. ENAI Report 3G [interaktyvus] [žiūrėta 2018 m. rugsėjo 1 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.academicintegrity.eu/wp/wp-content/uploads/2018/02/GLOSSARY_final.pdf>.